

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ
KIEV INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIOLOGY

Вул.Волоська 8/5, Київ, 04070, Україна; тел. /факс (+38 044) 537-3376, ел-пошта: office@kiis.com.ua
8/5 Voloska St, Kyiv, 04070, Ukraine; phone/fax (+38 044) 537-3376, e-mail: office@kiis.com.ua
www.kiis.com.ua

**ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ
НА ТЕМУ:**

“ЗА 6 МІСЯЦІВ ДО ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ-2006”

Жовтень 2005

Учасники:

- **Володимир Паніотто** — генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології, професор Національного університету “Києво-Могилянська Академія”.
- **Валерій Хмелько** — президент Київського міжнародного інституту соціології, професор Національного університету “Києво-Могилянська Академія”.

Питання до розгляду:

- *Динаміка рейтингів політичних партій, її регіональні особливості*
- *Зміни у рівні довіри до провідних політиків в Україні в цілому та на її заході і сході, півночі і півдні*
- *Чи мають сенс інтерактивні опитування*
- *Динаміка міжетнічних відносин в Україні*
- *Ставлення населення до вересневих політичних подій в Україні та оцінка наслідків помаранчевої революції*

Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) з 13 по 25 вересня цього року у співпраці з кафедрою соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія» провів репрезентативне вибіркове опитування дорослого населення України. Методом інтерв'ю опитано 2015 респондента у віці від 18 років, що мешкають у 110 селах, селищах міського типу та містах всіх областей та Криму, а також у Києві, за чотириступеневою стохастичною на кожній ступені вибіркою.

Вибірка розроблена на основі випадкового відбору 200 точок опитування (поштових ділянок) по всій Україні (в усіх 24 областях України та в АР Крим). Процес побудови вибірки заснований на випадковому відборі вулиць, будинків та квартир у межах кожної поштової ділянки. Завершальним етапом є випадковий відбір респондентів у домогосподарствах.

Статистична похибка вибірки з ймовірністю 0.95 не перевищує

- *2,3% для показників близьких до 50%,*
- *2,0% - для показників близьких до 25% та 75%,*
- *1,5% - для показників близьких до 12% та 88%,*
- *1% - для показників близьких до 5% та 95%,*
- *0,5% - для показників близьких до 1% та 99%,*
- *0,2% - для показників близьких до 0,2% та 99,8%.*

(Наведені теоретичні величини статистичної похибки без врахування дизайн-ефекту; для переважної більшості показників вплив дизайну застосованої в опитуванні стохастичної вибірки підвищує похибку не більше ніж у 1.5 рази).

За даними проведеного опитування на третю декаду вересня –

- ❖ з числа усіх партій та блоків найбільше прихильників, готових зараз за них проголосувати, **серед усіх виборців** України мають такі політичні сили:
 - **перші три місця поділяють між собою** Партія регіонів (14,6%), Народний Союз “Наша Україна” (14,1%) та блок Юлії Тимошенко (13,7%); відмінності між рейтингами цих трьох політичних сил статистично незначущі;
 - **четверте місце** посідає Комуністична партія України (6,6%), **п’яте** - Соціалістична партія України (4,6%), **шосте** - Народна партія України (3,2%), **сьоме** - Прогресивна соціалістична партія України (2,5%);
 - ще чотири організації з рейтингом близько одного відсотка поділяють місця з восьмого по одинадцяте: Соціал-демократична партія України (об’єднана) – 1,1%, Всеукраїнське об’єднання “Жінки за майбутнє” - 1,0%, Партія зелених України - 0,9%, Партія промисловців і підприємців України – 0,8%, усі інші партії і блоки мають статистично значуще менше 1% прихильників;
- ❖ у порівнянні з аналогічним періодом червня зменшилася чисельність прихильників Народного Союзу “Наша Україна” (на 12,6%), а збільшилася чисельність прихильників блоку Ю.Тимошенко (на 3,1%); зміни за останні три місяці чисельності прихильників інших партій статистично незначущі;
- ❖ в разі, **якщо б вибори відбулися наприкінці вересня** і у голосуванні взяли б участь ті 70% виборців, які на цей час визначились зі своїм вибором, то найімовірніше, що подолали б трьохвідсотковий бар’єр та **пройшли б до Верховної Ради сім партій** за такими результатами голосування: Партія регіонів - 20,9%, Народний Союз “Наша Україна” - 20,1%, блок Юлії Тимошенко - 19,5%, Комуністична партія України - 9,5%, Соціалістична партія України - 6,6%, Народна партія України - 4,6%, Прогресивна соціалістична партія України - 3,5%;
- ❖ найвищий рівень довіри мають Голова Верховної Ради Володимир Литвин та Президент України Віктор Ющенко; повністю або переважно Володимир Литвину довіряє 37,8%, Віктору Ющенку – 37,4% (відмінність статистично незначуща);
- ❖ найкращий баланс довіри і недовіри має Голова Верховної Ради Володимир Литвин: +7,1% (не довіряє Володимир Литвину повністю або переважно 30,6%);
- ❖ баланс довіри і недовіри до Президента України Віктора Ющенка вперше зафіксований у негативному значенні -4,0% (не довіряє Віктору Ющенку повністю або переважно 41,4%);
- ❖ Юлії Тимошенко повністю або переважно довіряє 33,5%, повністю або переважно не довіряє 46,1%; баланс довіри і недовіри набув негативного значення у -12,6%;
- ❖ у порівнянні з червнем:
 - рівень довіри до Володимира Литвина зменшився на 8%, рівень недовіри збільшився на 7%, баланс довіри і недовіри зменшився на 15%;
 - рівень довіри до Віктора Ющенка зменшився на 13%, рівень недовіри збільшився на 15%, баланс довіри і недовіри зменшився на 28%;
 - рівень довіри до Юлії Тимошенко зменшився на 18%, рівень недовіри збільшився на 18%, баланс довіри і недовіри зменшився на 36%;

- ❖ Прем'єр-міністру Юрію Єханурову довіряє 13,5%, не довіряє 11,2%; баланс довіри і недовіри позитивний +2,3%;
- ❖ Петру Порошенку довіряє 2,6%, не довіряє 50,0%; баланс довіри і недовіри негативний -47,4%;
- ❖ Роману Безсмертному довіряє 4,9%, не довіряє 20,5%; баланс довіри і недовіри негативний - 15,6%;
- ❖ ставлення до згаданих вище політичних діячів **за останній місяць** змінилося таким чином:
 - до Віктора Ющенка почали ставитися краще, ніж раніше, 11,6%, а гірше 27,2%, баланс змін негативний -15,6%;
 - до Володимира Литвина почали ставитися краще, ніж раніше, 8,9%, а гірше 5,6%, баланс змін позитивний + 3,3%;
 - до Юрія Єханурова почали ставитися краще, ніж раніше, 5,8%, а гірше 1,6%; баланс змін позитивний +4,2%;
 - до Юлії Тимошенко почали ставитися краще, ніж раніше, 14,2%, а гірше 24,8%; баланс змін негативний -10,6%;
 - до Петра Порошенка почали ставитися краще, ніж раніше, 0,6%, а гірше 28,3%; баланс змін негативний -27,7%;
 - до Романа Безсмертного почали ставитися краще, ніж раніше, 1,5%, а гірше 6,7%; баланс змін негативний -5,2%;
- ❖ 40% вірять звинуваченням у корупції, які Олександр Зінченко висунув проти Петра Порошенка, Олександра Третякова та Миколи Мартиненка, 2,5% вірять заявам Петра Порошенка, Олександра Третякова та Миколи Мартиненка, що ці звинувачення є наклепом, 36% не вірять жодній стороні, а 21,5% вагаються з визначенням свого ставлення до цих заяв;
- ❖ 47% вважають правильним рішення Президента Віктора Ющенка відправити у відставку разом і секретаря Ради національної безпеки і оборони Петра Порошенка, і Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко, 28% вважають, що правильним було б відправити у відставку тільки Петра Порошенка, 2% - тільки Юлію Тимошенко, а 7% вважають, що не слід було відправляти у відставку нікого з них; 16% не мають певної думки з цього приводу;
- ❖ 26% підтримують ту позицію, яку Юлія Тимошенко зайняла після її відставки з посади Прем'єр-міністра, 30% - не підтримують, 32% - вагаються визначити своє ставлення, а 12% взагалі утрималися від будь якій відповіді на це запитання;
- ❖ **51%** повністю або переважно згодні з тим, що в ході помаранчевої революції багато людей в нашій країні стали значно більш налаштованими захищати свою людську гідність та громадянські права, 22,5% повністю або переважно з цим не згодні, а 26,5% не мають з цього приводу певної думки.

Виборчі рейтинги партій і блоків

Перше наше запитання стосовно майбутніх виборів до Верховної Ради було поставлено таким чином:

Скажіть, будь ласка, якщо б вибори були у найближчу неділю, і у бюлетень для голосування були б внесені такі партії та блоки (при цьому інтерв'юер передає респонденту наведений нижче у таблиці список партій), чи взяли б Ви участь у голосуванні, і якщо так, то за кого з них Ви б, радше за все, проголосували?

Розподіл відповідей на це запитання (у відсотках) в Україні в цілому та в її чотирьох частинах – Західному, Центральному, Південному та Східному регіонах* виглядає таким чином:

Таблиця 1

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
Блок Юлії Тимошенко	13.7	23.0	20.3	6.2	4.7
Всеукраїнське об'єднання "Жінки за майбутнє" (В.Довженко)	1.0	0.8	1.3	0.8	0.9
Громадянська партія "ПОРА" (В.Каськів)	0.3	0.6	0.4	0.1	0.0
Комуністична партія України (П.Симоненко)	6.6	1.5	4.5	11.0	9.2
Народна партія України (В.Литвин)	3.2	3.4	4.3	3.2	1.6
Народний Рух України (Б.Тарасюк)	0.4	1.3	0.4	0.0	0.0
Народний Союз "Наша Україна" (В.Ющенко, Р.Безсмертний)	14.1	31.8	14.4	7.4	4.3
Народно-демократична партія (В.Пустовойтенко)	0.2	0.0	0.4	0.2	0.0
Партія зелених України (В.Кононов)	0.9	0.3	0.4	1.9	0.8
Партія "Наша Україна" ("Реформи і порядок", В.Пинзеник)	0.3	0.2	0.5	0.0	0.3
Партія промисловців і підприємців України (А.Кінах)	0.8	0.7	1.1	0.8	0.4
Партія регіонів (В.Янукович)	14.6	0.5	4.7	18.1	37.5
Політична партія "Трудова Україна" (В.Коновалюк)	0.3	0.2	0.1	0.6	0.2
Прогресивна соціалістична партія України (Н.Вітренко)	2.5	0.0	0.9	4.1	5.0
Соціал-демократична партія України (об'єднана) (В.Медведчук)	1.1	0.2	1.1	2.1	0.7
Соціалістична партія України (О.Мороз)	4.6	4.4	7.2	4.0	2.0
Українська народна партія (Ю.Костенко)	0.2	0.2	0.4	0.2	0.0
Не підтримує жодну з цих партій	5.3	2.4	8.6	4.3	5.2
Не брав би участі у виборах	8.6	9.0	9.3	8.3	7.5
Важко відповісти, ще не визначився	21.6	19.4	19.8	26.7	19.7
РАЗОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Відмітимо, що поширеність прихильників Народного Союзу "Наша Україна" (що позначений у списку як такий, що очолюється В.Ющенком), яка ще три місяці тому переважала у всіх регіонах крім Східного, тепер переважає лише на Заході де має 32% прихильників. Але і в цьому регіоні чисельність прихильників НСНУ скоротилась на 14,5%. Помітно зросла тут - на 10,5% - лише чисельність прихильників блоку Юлії Тимошенко, (хоча за чисельністю прихильників БЮТ

* *Західний регіон* в цьому тексті - це вісім найзахідніших областей: Волинська, Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, і Чернівецька; *Центральний регіон* - Житомирська, Вінницька, Кіровоградська, Черкаська, Полтавська, Сумська, Чернігівська, Київська області і місто Київ; *Південний регіон* - Дніпропетровська, Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області і Крим; *Східний регіон* - Харківська, Донецька і Луганська області.

залишається тут на другому місці), а ще більш ніж вдвічі – з 4% до 9% - зросла чисельність вже задалегідь небажаючих брати участь у виборах. Позиції Партія регіонів на Заході практично не змінилися – вона тут поступається ще і СПУ, і НПУ, і КПУ.

В Центральному регіоні НСНУ втратила майже 17% прихильників і за їхньою чисельністю займає друге місце. Тепер там переважає блок Юлії Тимошенко. Третє місце тут посідає Соціалістична партія О.Мороза. Партія регіонів в Центрі поділяє четверте-шосте місце з Компартією та Народною партією В.Литвина.

На Півдні частка прихильників НСНУ скоротилася майже на 15% і там – на відміну від того, що було три місяці тому, - перед веде тепер не НСНУ, а Партія регіонів. Друге місце тут посідає Компартія, а НСНУ поділяє з БЮТ третє і четверте місця.

На Сході статистично значущих відмінностей за останні три місяці не відбулося. Як і раніше, там лідирує Партія регіонів, за яку мають намір голосувати майже 38% усіх виборців цього регіону. Друге місце тут, як і на Півдні, також посідає Компартія, котра має тут більше 9% прихильників. Наступні три місця поділяють між собою Прогресивна соціалістична партія Наталії Вітренко, БЮТ та НСНУ.

У порівнянні з аналогічним періодом червня в цілому по Україні зменшилася чисельність прихильників Народного Союзу “Наша Україна” (на 12,6%), а збільшилася чисельність прихильників блоку Ю.Тимошенко (на 3,1%); зміни за останні три місяці чисельності прихильників інших партій статистично незначущі на рівні $p = 0,05$.

Якщо б вибори відбулися зараз за списком партій, представленим у таблиці 1 та у голосуванні взяли б участь ті майже 70% виборців, які на цей час визначились зі своїм вибором щодо цього списку, то найімовірніше, що розклад голосів був би таким:

Таблиця 2

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
Блок Юлії Тимошенко	19.5	32.2	28.6	9.5	6.4
Всеукраїнське об'єднання "Жінки за майбутнє" (В.Довженко)	1.4	1.2	1.9	1.2	1.2
Громадянська партія "ПОРА" (В.Каськів)	0.4	0.8	0.5	0.2	0.0
Комуністична партія України (П.Симоненко)	9.5	2.1	6.4	16.9	12.7
Народна партія України (В.Литвин)	4.6	4.8	6.0	5.0	2.2
Народний Рух України (Б.Тарасюк)	0.6	1.9	0.5	0.0	0.0
Народний Союз "Наша Україна" (В.Ющенко, Р.Безсмертний)	20.1	44.4	20.2	11.5	5.9
Народно-демократична партія (В.Пустовойтенко)	0.2	0.0	0.5	0.2	0.0
Партія зелених України (В.Кононов)	1.2	0.4	0.5	2.9	1.1
Партія «Наша Україна» («Реформи і порядок», В.Пинзеник)	0.4	.3	0.8	0.0	0.4
Партія промисловців і підприємців України (А.Кінах)	1.1	1.0	1.5	1.3	0.6
Партія регіонів (В.Янукович)	20.9	0.7	6.7	27.9	51.5
Політична партія "Трудова Україна" (В.Коновалюк)	0.4	0.3	0.2	0.9	0.3
Прогресивна соціалістична партія України (Н.Вітренко)	3.5	0.0	1.3	6.3	6.9
Соціал-демократична партія України (об'єднана) (В.Медведчук)	1.5	0.3	1.6	3.2	1.0
Соціалістична партія України (О.Мороз)	6.6	6.2	10.1	6.1	2.7
Українська народна партія (Ю.Костенко)	0.3	0.3	0.5	0.2	0.0
Не підтримує жодну з цих партій	7.6	3.4	12.1	6.7	7.1
РАЗОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Наведені дані показують, якщо б вибори відбулися на півроку раніше, то подолали б трьохвідсотковий бар'єр та пройшли б до Верховної Ради, як і три місяці тому, такі **сім політичних сил**:

- Партія регіонів,
- Народний Союз “Наша Україна”,
- Блок Юлії Тимошенко,
- Комуністична партія України,
- Соціалістична партія України,
- Народна партія України,
- Прогресивна соціалістична партія України.

В той же час наведені дані засвідчують, що як і на минулих виборах, **більшість партій**, що мають шанси пройти до Верховної Ради, - в тому числі відносно найпопулярніші політичні сили - **«центри ваги» своєї підтримки мають на краях України**. Основну опору в центрі України мають лише дві партії, умовно кажучи, «другого ешелону» - Соціалістична та Народна.

Рівні довіри до провідних політичних діячів

Стосовно рівня довіри до провідних політичних діячів було поставлені два типи запитань. Першими були такі запитання:

Тут (при цьому інтерв'юєр передає респонденту наведений нижче у таблиці список політичних діячів) наведені деякі політичні діячі. Скажіть, будь ласка, про кого з них Ви щось знаєте, щось чули або читали. (Відсотки позитивних відповідей позначені у стовпчику «Чув» таблиці 3).

Стосовно тих діячів, про яких респондент чув, інтерв'юєр задавав наступне запитання:

Скажіть, кому з цих діячів Ви довіряєте? (Відсотки позитивних відповідей позначені у стовпчику «Довіряю» таблиці 3).

А кому з них Ви НЕ довіряєте? (Відсотки відповідних відповідей позначені у стовпчику «Не довіряю» таблиці 3).

Скажіть, будь ласка, до кого з цих діячів за останній місяць Ви почали ставитись краще, ніж раніше? (Відсотки відповідних відповідей позначені у стовпчику «Ставлення поліпшилося» таблиці 3).

А до кого з них за останній місяць Ваше ставлення погіршилося? (Відсотки відповідних відповідей позначені у стовпчику «Ставлення погіршилося» таблиці 3).

Таблиця 3

	<i>Чув</i>	<i>Довіряю</i>	<i>Не довіряю</i>	<i>Баланс довіри і недовіри</i>	<i>Ставлення поліпшилося</i>	<i>Ставлення погіршилося</i>	<i>Баланс змін ставлення</i>
Безсмертний Роман	66.2	4.9	20.5	- 15.6	1.5	6.7	-5.2
Єхануров Юрій	68.0	13.5	11.2	2.3	5.8	1.6	4.2
Литвин Володимир	92.6	28.6	20.0	8.6	8.9	5.6	3.3
Порошенко Петро	88.8	2.6	50.0	- 47.4	0.6	28.3	- 27.7
Тимошенко Юлія	98.3	29.4	36.3	- 6.9	14.2	24.8	- 10.6
Ющенко Віктор	98.8	33.4	34.1	- 0.7	11.4	27.2	- 15.8

Як видно з даних, наведених в таблиці 4, з шести позначених політичних діячів позитивний баланс довіри та недовіри зараз мають лише двоє: Голова Верховної Ради Володимир Литвин та Прем'єр-міністр Юрій Єхануров. Володимир Литвину довіряють 28,6%, не довіряють 20,0% і баланс довіри і недовіри до нього дорівнює +8,6%, що є найкращим показником з усіх шести наведених. Юрію Єханурову довіряє 13,5%, не довіряє 11,2%; баланс довіри і недовіри +2,3%.

Найгірші баланси довіри і недовіри мають Роман Безсмертний, якому довіряє 4,9% і не довіряє 20,5% (баланс -15,6%) та, особливо, Петро Порошенко, довіряє лише 2,6%, а не довіряє 50,0%. Він має рекордну перевагу недовіри над довірою (баланс -47,4%).

Значно меншу перевагу недовіри над довірою має за цією шкалою Юлія Тимошенко – їй довіряє 29,4%, а не довіряє 36,3% (баланс -6,9%).

До Віктора Ющенка за цією шкалою рівень довіри статистично не відрізняється від рівня недовіри (різниця у 0,7% є статистично незначущою на рівні $p = 0,05$).

За останній місяць поліпшилося ставлення до Юрія Єханурова (баланс змін +4,2%) та Володимира Литвина (баланс змін +3,3%).

Погіршилося за цей час ставлення до Юлії Тимошенко (баланс змін -10,6%), до Віктора Ющенка (баланс змін -15,6%) та, особливо, до Петра Порошенка (баланс змін -27,7%).

Для того, щоб коректно визначити зміни у рівнях довіри тих трьох політичних діячів, стосовно яких три місяці тому ми проводили це вимірювання за більш детальною шкалою, ми поставили ще й таке запитання, яке ставили наприкінці червня:

Скажіть, будь ласка, а якщо скористуватися такими варіантами відповідей (інтерв'юер передавав респонденту картку з такими варіантами: повністю довіряю; радше довіряю, ніж не довіряю; важко сказати напевно; радше не довіряю, ніж довіряю; зовсім не довіряю), якою мірою Ви довіряєте - Віктору Ющенку, Володимиру Литвину, Юлії Тимошенко.

Розподіли відповідей на це запитання представлені в таблицях 4-6.

Таблиця 4

Довіра до Віктора Ющенка

	Україна в цілому		Регіони (вересень)			
	червень	вересень	Захід	Центр	Південь	Схід
Повністю довіряю	28.1	15.9	26.5	21.6	9.6	5.3
Радше довіряю, ніж не довіряю	22.1	21.5	35.4	23.7	17.8	9.2
Важко сказати напевно	19.8	16.4	14.8	18.7	16.8	14.1
Радше не довіряю, ніж довіряю	11.5	13.3	7.4	12.8	17.1	15.4
Зовсім не довіряю	14.6	28.1	11.9	18.9	32.2	51.6
Не знаю, важко сказати що-небудь	2.9	3.4	3.3	3.0	3.7	3.6
Немає ніякої відповіді	1.0	1.4	0.6	1.2	2.8	0.7
РАЗОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Таблиця 5

Довіра до Володимира Литвина

	Україна в цілому		Регіони (вересень)			
	червень	вересень	Захід	Центр	Південь	Схід
Повністю довіряю	19.0	12.3	12.0	15.7	10.5	10.2
Радше довіряю, ніж не довіряю	27.3	25.5	26.5	27.3	29.3	17.3
Важко сказати напевно	24.4	23.5	29.9	23.0	20.2	22.2
Радше не довіряю, ніж довіряю	11.0	13.1	13.9	12.1	12.5	14.4
Зовсім не довіряю	13.0	17.5	11.3	16.2	16.7	26.5
Не знаю, важко сказати що-небудь	4.5	6.4	5.3	4.3	7.6	8.7
Немає ніякої відповіді	0.9	1.7	1.2	1.5	3.2	0.7
РАЗОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Довіра до Юлії Тимошенко

	Україна в цілому		Регіони (вересень)			
	червень	вересень	Захід	Центр	Південь	Схід
Повністю довіряю	30.3	15.8	25.2	22.5	8.2	7.0
Радше довіряю, ніж не довіряю	21.3	17.7	28.4	19.9	13.4	9.5
Важко сказати напевно	16.1	14.9	20.3	19.2	9.9	10.2
Радше не довіряю, ніж довіряю	10.0	13.8	10.1	13.0	17.7	13.8
Зовсім не довіряю	18.1	32.3	10.7	21.6	43.7	54.1
Не знаю, важко сказати що-небудь	3.3	4.1	4.3	2.9	4.6	4.9
Немає ніякої відповіді	0.8	1.3	1.1	0.9	2.4	0.6
РАЗОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Як свідчать наведені дані, за більш детальною шкалою довіри та недовіри, однаковий і найвищий рівень довіри мають Голова Верховної Ради Володимир Литвин та Президент України Віктор Ющенко; повністю або переважно Володимир Литвину довіряє 37,8%, Віктору Ющенку – 37,4% (відмінність статистично незначуща на рівні $p = 0,05$).

Найкращий баланс довіри і недовіри і за цими вимірами має Володимир Литвин: +7,1% (йому не довіряють повністю або переважно 30,6%).

Баланс довіри і недовіри до Віктора Ющенка у вересні вперше зафіксований як негативний, що дорівнює -4,0% (тепер Віктору Ющенку повністю або переважно не довіряє 41,4%).

Юлії Тимошенко повністю або переважно довіряє 33,5%, повністю або переважно не довіряє 46,1%; баланс довіри і недовіри у вересні також набув негативного значення у -12,6%.

У порівнянні з червнем рівень довіри до Віктора Ющенка у вересні зменшився на 13%, рівень недовіри збільшився на 15%, баланс довіри і недовіри зменшився на 28%;

Рівень довіри до Володимира Литвина за останні три місяці зменшився на 8,5%, рівень недовіри збільшився на 6,6%, баланс довіри і недовіри зменшився на 15,1%.

Рівень довіри до Юлії Тимошенко за останні три місяці зменшився на 18,1%, рівень недовіри збільшився на 17,9%, баланс довіри і недовіри зменшився на 36%.

Ставлення до вересневих політичних подій та оцінка наслідків помаранчевої революції

З цього приводу ми поставили декілька запитань:

Подавши у відставку з посади держсекретаря, Олександр Зінченко звинуватив у корупції трьох представників найближчого оточення Президента - Петра Порошенка, Олександра Третякова та Миколу Мартиненка. Вони, у свою чергу, звинуватили його у наклепі. Кому зі сторін конфлікту Ви більше вірите -

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
Зінченку,	40.0	44.6	46.4	34.2	33.9
його опонентам,	2.4	1.9	2.0	2.9	3.0
чи нікому?	36.2	25.9	36.2	41.1	40.6
Важко сказати	21.4	27.6	15.5	21.8	22.5
ЗАГАЛОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Стосовно рішення Президента Віктора Юшенка відправити у відставку разом і Секретаря Ради національної безпеки і оборони Петра Порошенка, і Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко висловлюються різні думки. Скажіть, будь ласка, а як Ви вважаєте, чи правильним було відправити у відставку –

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
і Петра Порошенка, і Юлію Тимошенко	47.2	31.4	37.3	60.1	60.4
чи тільки Петра Порошенка	27.8	40.1	36.0	17.0	18.0
чи тільки Юлію Тимошенко	2.0	1.1	2.0	2.6	2.0
чи не слід було відправляти у відставку нікого з них?	6.8	7.8	8.1	5.2	5.9
Важко сказати напевно	16.3	19.7	16.5	15.2	13.7
ЗАГАЛОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Чи підтримуєте Ви ту позицію, яку Юлія Тимошенко зайняла після її відставки з посади Прем'єр-міністра?

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
Так	25.8	31.9	30.4	21.0	19.4
Ні	29.9	18.6	33.0	33.4	32.8
Важко сказати напевно	31.8	39.3	29.6	29.9	29.9
Не дали відповіді	12.5	10.2	6.9	15.8	18.0
ЗАГАЛОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Чи згодні Ви з думкою, що в ході помаранчевої революції багато людей в нашій країні стали значно більш налаштованими захищати свою людську гідність та громадянські права?

	Україна в цілому	Регіони			
		Захід	Центр	Південь	Схід
Повністю згодні	27.3	46.1	32.5	22.4	7.5
Скоріше згодні	23.8	23.7	29.2	19.8	21.4
Важко сказати напевно	18.0	13.8	20.0	16.1	21.8
Скоріше не згодні	12.1	5.7	8.5	17.1	17.2
Зовсім не згодні	10.4	3.5	4.7	13.8	20.8
Не дали відповіді	8.4	7.2	4.9	10.8	11.3
ЗАГАЛОМ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

МІЖЕТНИЧНІ ВІДНОСИНИ

Для визначення відношення до представників різних етнічних груп ми використали шкалу соціальної дистанції Богардуса :

У таблиці, що наведена нижче, у кожному рядку обведіть, будь ласка, кружечком цифру - варіант твердження, з яким Ви згодні.

Я ЗГОДНИЙ ДОПУСТИТИ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЗВАНОЇ В РЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРУПИ (див. таблицю) ЯК (див. картку)

КАРТКА

членів Вашої родини	1
близьких друзів	2
сусідів	3
колег по роботі	4
жителів України	5
відвідувачів України	6
не пускав би в Україну	7

ТАБЛИЦЯ ЕТНІЧНИХ ГРУП

1	американців	1	2	3	4	5	6	7
2	білорусів	1	2	3	4	5	6	7

І т.д.

Індекс соціальної дистанції між певною групою респондентів і деякою етнічною групою – це середнє арифметичне від мінімальних соціальних дистанцій, на яку респонденти згодні підпустити представників даної етнічної групи. Він змінюється від 1 до 7. Індекс дорівнює 1, якщо всі респонденти згодні, щоб представники даної національної групи були членами їхніх родин; індекс дорівнює 7, якщо всі респонденти не пускали б представників даної національної групи в Україну.

За *індекс ксенофобії* ми приймаємо середнє арифметичне значення індексів соціальної дистанції для всіх 13-ти досліджених етнічних груп. Індекс змінюється от 1 до 7.

Таким же чином ми розраховуємо для кожного респондента два інших індекси – *індекс слов'янської та індекс неслов'янської нетерпимості*, причому для індексу слов'янської нетерпимості беруться українці (україно- і російськомовні), росіяни й білоруси, а для індексу неслов'янської нетерпимості – інші групи.

В 2005 населення України найкраще ставилося до україномовних українців, потім до українців російськомовних, росіян і білорусів, далі з великим відривом йдуть євреї, поляки, німці, французи, канадці, американці та румуни, потім знов з відривом - негри та цигани (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Динаміка індексу соціальної дистанції з 1994 по 2005 р.

Етнічна група	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14
Українці україномовні	1,7	1,72	2,03	2,27	1,84	1,77	2,07	2,01	2,06	1,95	2,20	1,92
Українці російськомовні	1,78	1,84	2,06	2,34	1,98	1,99	2,32	2,16	2,24	2,12	2,21	2,00
Росіяни	1,95	2,06	2,45	2,55	2,29	2,24	2,5	2,14	2,4	2,44	2,48	2,42
Білоруси	2,32	2,49	3,05	3,18	3,07	2,96	3,15	2,94	3,17	3,23	3,40	3,14
Євреї	3,63	3,74	3,89	3,97	4,01	3,88	4,1	3,95	4,13	4,34	4,29	4,41
Поляки	3,85	3,84	4,16	4,23	4,45	4,45	4,45	4,05	4,66	4,37	4,50	4,49
Німці	4,03	3,92	4,39	4,3	4,67	4,46	4,68	4,39	4,56	4,61	4,93	4,73
Французи	3,9	4,01	4,31	4,34	4,56	4,37	4,62	4,42	4,73	4,66	5,03	4,75
Канадці	3,69	3,73	4,13	4,06	4,31	4,25	4,46	4,27	4,37	4,58	4,92	4,76
Американці	3,68	3,76	4,04	4,03	4,24	4,17	4,35	4,09	4,64	4,79	5,02	4,81
Румуни	4,27	4,4	4,38	4,51	4,72	4,51	5,02	4,77	4,94	4,91	4,98	4,84
Негри	4,92	5,04	4,96	4,94	5,22	5,17	5,45	5,22	5,43	5,54	5,47	5,42
Цигани	5,15	5,14	5,15	5,35	5,45	5,48	5,61	5,43	5,72	5,89	5,70	5,61
Індекс ксенофобії	3,45	3,51	3,77	3,85	3,91	3,82	4,06	3,83	4,08	4,11	4,24	4,10
Слав"янська нетерпимість	1,94	2,03	2,4	2,59	2,3	2,24	2,51	2,31	2,47	2,44	2,57	2,37
Неслав"янська нетерпимість	4,12	4,18	4,38	4,41	4,63	4,53	4,75	4,51	4,8	4,85	4,98	4,87

Рис 1. Залежність рівня ксенофобії від віку

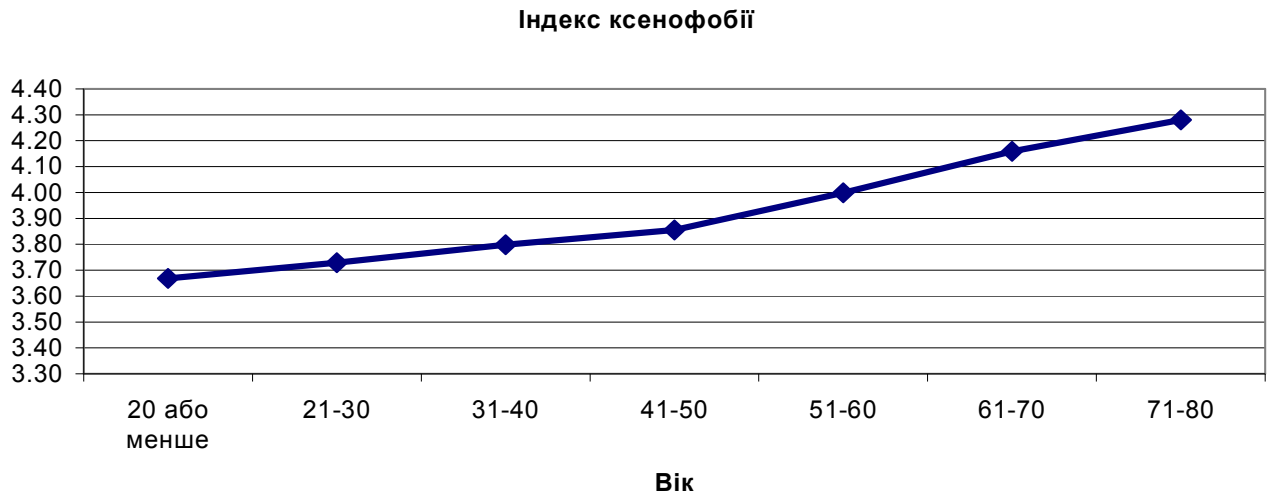
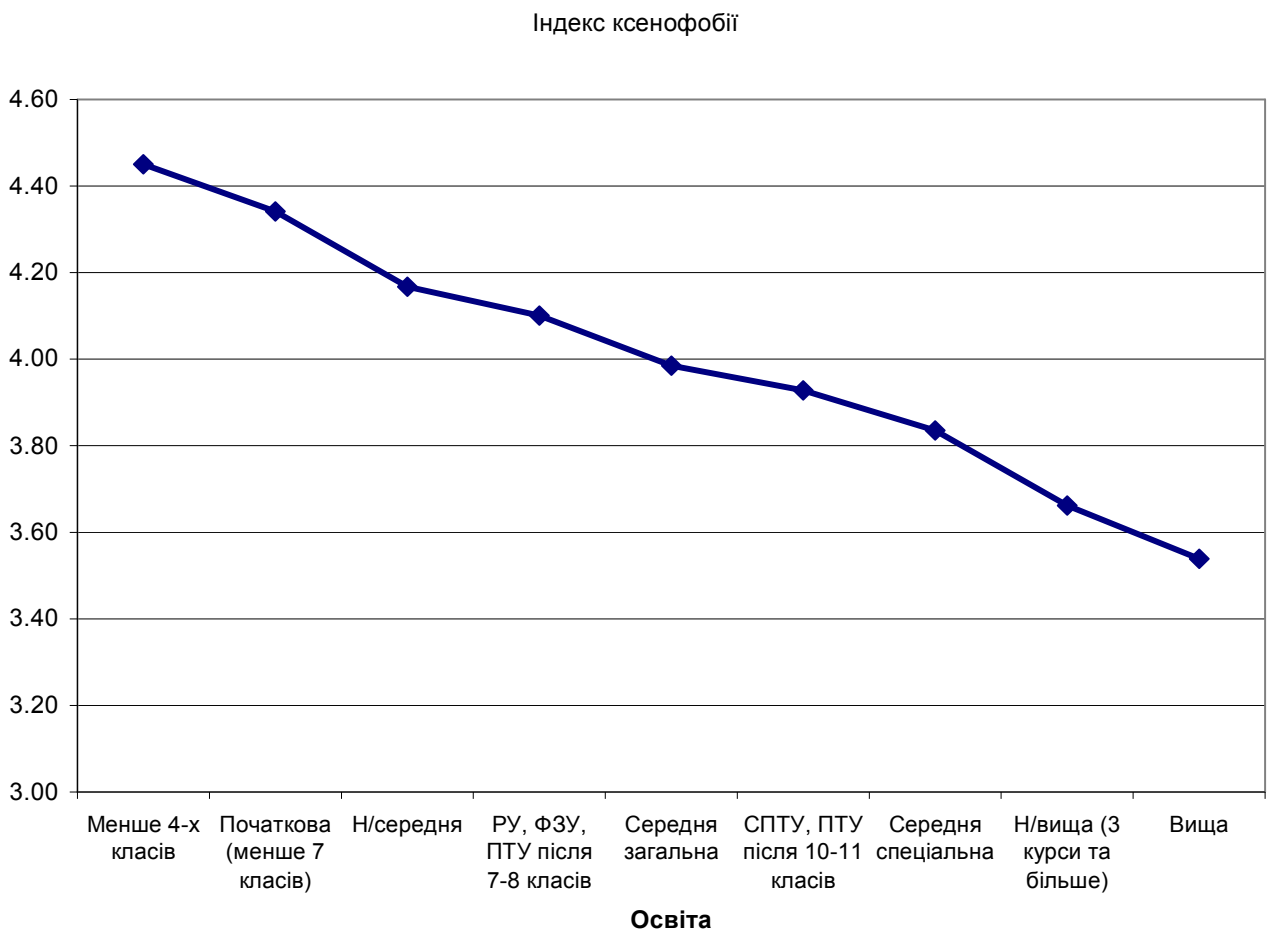

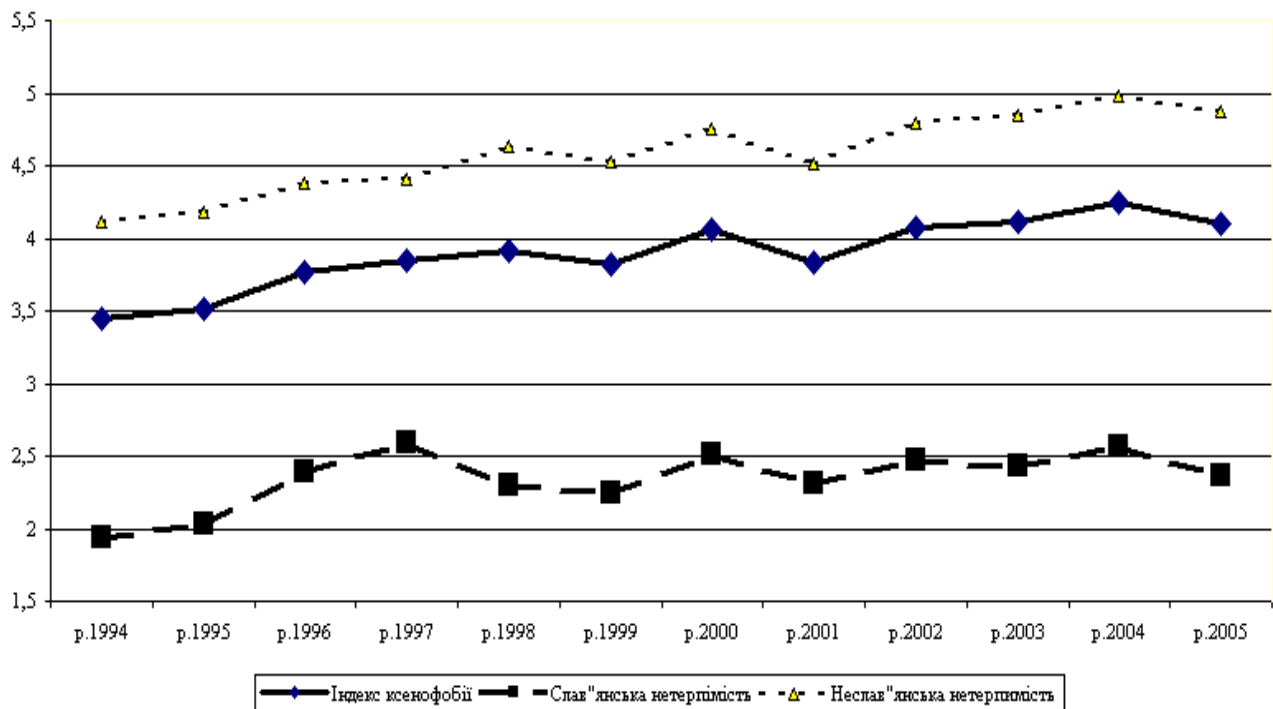
Рис 2. Залежність рівня ксенофобії від освіти

Основні фактори, що визначають рівень ксенофобії індивіда - це його вік (чим вище вік, тим вище рівень ксенофобії), рівень освіти (чим вище рівень освіти, тим нижче рівень ксенофобії), тип і розмір поселення, у якому він проживає (чим більше місто, тим нижче рівень ксенофобії), і регіон проживання (область). Зв'язок області проживання із ксенофобією в значній мірі опосередкована рівнем освіти населення області й ступенем її урбанізованості, а ріст ксенофобії з віком швидше за все пояснюється віковим ростом консерватизму й зниженням рівня освіти в старших вікових когортах.

Ще одним фактором є національність. Українці, особливо україномовні українці, мають вище рівень ксенофобії, чим росіяни. Однак ці розходження повністю пояснюються розходженнями у місці поселення (серед українців значно більший відсоток живе у сільській місцевості), рівень ксенофобії росіян і українців, що живуть у місті, є практично однаковим.

Динаміка ксенофобії 1994-2005

Індекс ксенофобії зростав до 1998 року включно. Однак ми можемо спостерігати стабілізацію й навіть невеликий спад рівня нетерпимості й ксенофобії в 1999 році. Економічна ситуація в Україні може бути одним з факторів, що впливають на рівень ксенофобії. Крім економічних труднощів, другим фактором, що впливає на відношення населення до інших етнічних груп, можуть бути війни й конфлікти в різних регіонах світу, які широко висвітлюються в засобах масової інформації й стають медіа-подіями (війна в Чечні, Афганістані, на Балканах, в Іраку). Наші дослідження показують збільшення кількості прихильників незалежності України після початку війни в Чечні або після захоплення заручників у Москві. Ці конфлікти підвищують рівень побоювань і недовіри стосовно представників інших етнічних груп. Тому конфлікти підвищують рівень неслов'янської нетолерантності й загальний рівень ксенофобії й у меншому ступені впливають на рівень слов'янської нетолерантності.

Як видно із графіка, слов'янська нетолерантність досягла свого максимуму в 1997 році й більше не зростала. У той же час, неслов'янська нетерпимість продовжувала рости. Потім, до кінця 2002

року, рівень ксенофобії стабілізувався й в 2004 р. можна було очікувати такого ж рівню ксенофобії або менше, ніж у 2003. Однак рівень ксенофобії в 2004 р. зріс, причому виросла й слов'янська й неслов'янська нетерпимість. Оскільки економічна ситуація в країні покращилася цей фактор не міг вплинути на підвищення рівня ксенофобії. Міжнародні події (наприклад, війна в Іраку) могли вплинути тільки на неслов'янську нетерпимість, тому ми гадаємо, що підвищення рівня ксенофобії пов'язано саме з виборами президента України, у першу чергу із пропагандистською кампанією В.Януковича. У 2005 році рівень ксенофобії повернувся до рівня 2003 року. Це дає підстави вважати, що якщо політичні сили не будуть «розігрувати» етнічну карту у своїй пропаганді, то рівень ксенофобії в Україні буде більш-менш стабільним.

ІНТЕРАКТИВНІ ОПИТУВАННЯ: КРАЩЕ ОПИТАТИ 9 РЕСПОНДЕНТІВ ЗВИЧАЙНИМ МЕТОДОМ НІЖ 5000 ІНТЕРАКТИВНО

Інтерактивні опитування, які проводять телеканали, проводяться таким чином, що запитання задаються з екрану телевізора, а ВСІ, ХТО БАЖАЄ відповісти, телефонують на той чи інший телефонний номер. Тому результати відображають думку добровольців, які (як показують результати експериментів) жодним чином не співпадають з думками загалу. Дані таких опитувань НЕ Є репрезентативними ні для населення, ні для аудиторії телеканалу, ні для тих, хто дивиться зараз передачу, ні навіть для тих, хто дивиться передачу і має телефон (біля третини населення України не має ні домашнього, ні мобільного телефону). Кількість опитаних при цьому не має значення, вона зменшує статистичну похибку, але залишає систематичну. В звичайному опитуванні запитання задають репрезентативній вибірці респондентів і якщо 40-50 відсотків відмовиться відповідати, то дані вважаються ненадійними, в інтерактивному опитуванні відповідає менше відсотка тих, хто дивиться передачу, тобто «відмовляється» 99%. Результати інтерактивного опитування повністю залежить від запитання, це артефакт, сформований дослідником. В такому опитуванні не може бути відповіді «важко відповісти», ніхто не буде для цього телефонувати до студії. Глядач же так чи інакше думає, що ці дані відображують якусь загальну тенденцію і з цієї точки зору інтерактивні опитування – це вільний чи невільний обман глядачів. Наведемо приклад.

Порівняння даних інтерактивного та звичайного опитування

Як Ви гадаєте, чи будуть знайдені замовники у справі Гонгадзе?	Дані дослідження, %	5-й канал, інтерактивне опитування, % (10 вересня 2005)	Різниця
Так	10	6	4
Ні	49	8	41
Вони вже відомі	27	86	-59
ТС/НЗ	14	0	14
Total	100	100	

Різниця даних складає приблизно 60%, більшість населення не вважає, що замовники вже відомі, як це впливає з опитування 5 каналу. Похибка звичайного опитування E з ймовірністю 0.95 приблизно

дорівнює $E = \sqrt{\frac{1}{n}}$. де n – об'єм вибірки. Якщо б автори дослідження опитали 9 респондентів, то

похибка з ймовірністю 0.95 не перевищувала б 33%, тобто була б вдвічі менша ніж при опитуванні 3000 чи 5000 у інтерактивному опитуванні. Тому дані звичайного опитування (навіть телефонного) при опитуванні 9 випадково відібраних респондентів набагато надійніші, ніж дані інтерактивного опитування (я вже не кажу про опитування 25 чи 100 респондентів).

Розділ А. ВИБОРИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Скажіть, будь ласка, якщо б вибори були у найближчу неділю і у бюлетень для голосування були б внесені такі партії та блоки, чи взяли б Ви участь у голосуванні, і якщо так, то за кого з них Ви б, радше за все, проголосували?

Блок Юлії Тимошенко.....	13,7
Всеукраїнське об'єднання "Жінки за майбутнє" (В.Довженко).....	1,0
Громадянська партія "ПОРА" (В.Каськів).....	0,3
Комуністична партія України (П.Симоненко).....	6,7
Народна партія України (В.Литвин).....	3,2
Народний Рух України (Б.Тарасюк).....	0,4
Народний Союз "Наша Україна" (В.Ющенко, Р.Безсмертний).....	14,1
Народно-демократична партія (В.Пустовойтенко).....	0,2
Партія зелених України (В.Кононов).....	0,9
Партія "Наша Україна" ("Реформи і порядок", В.Пинзеник).....	0,3
Партія промисловців і підприємців України (А.Кінах).....	0,8
Партія регіонів (В.Янукович).....	14,6
Політична партія "Трудова Україна" (В.Коновалюк).....	0,3
Прогресивна соціалістична партія України (Н.Вітренко).....	2,5
Соціал-демократична партія України (об'єднана) (В.Медведчук).....	1,1
Соціалістична партія України (О.Мороз).....	4,6
Українська народна партія (Ю.Костенко).....	0,2
Проголосував би проти всіх.....	5,3
НЕ БРАВ БИ УЧАСТІ У ГОЛОСУВАННІ.....	8,6
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ, ЩЕ НЕ ВИЗНАЧИВСЯ.....	21,6

Розділ Б. ПОЛІТИКИ

Тут наведені деякі українські діячі. Скажіть, будь ласка, про кого з них Ви щось знаєте, щось чули або читали

Безсмертний Роман.....	66,2
Єхануров Юрій.....	68
Литвин Володимир.....	92,6
Порошенко Петро.....	88,8
Тимошенко Юлія.....	98,3
Ющенко Віктор.....	98,8

Скажіть, кому з цих діячів Ви довіряєте?

Безсмертний Роман.....	4,9
Єхануров Юрій.....	13,5
Литвин Володимир.....	28,6
Луценко Юрій.....	14,1
Порошенко Петро.....	2,6
Тимошенко Юлія.....	29,4
Ющенко Віктор.....	33,4

А кому з них Ви НЕ довіряєте?

Безсмертний Роман.....	20,5
Єхануров Юрій.....	11,2
Литвин Володимир.....	20,0
Порошенко Петро.....	50
Тимошенко Юлія.....	36,3
Ющенко Віктор.....	34,1

Скажіть, будь ласка, до кого з цих діячів за останній місяць Ви почали ставитись краще, ніж раніше?

Безсмертний Роман.....	1,5
Єхануров Юрій.....	5,8
Литвин Володимир.....	8,9
Порошенко Петро.....	0,6
Тимошенко Юлія.....	14,2
Ющенко Віктор.....	11,4

А до кого з них за останній місяць Ваше ставлення погіршилося?

Безсмертний Роман.....	6,7
Єхануров Юрій.....	1,6
Литвин Володимир.....	5,6
Порошенко Петро.....	28,3
Тимошенко Юлія.....	24,8
Ющенко Віктор.....	27,2

Скажіть, будь ласка, а якщо скористуватися такими варіантами відповідей, якою мірою Ви довіряєте Віктору Ющенко?

Повністю довіряю.....	15,9
Скоріше довіряю.....	21,5
Важко сказати однозначно.....	16,4
Скоріше не довіряю.....	13,3
Зовсім не довіряю.....	28,1
НЗ/ВС.....	3,4

Скажіть, будь ласка, а якщо скористуватися такими варіантами відповідей, якою мірою Ви довіряєте Володимиру Литвину?

Повністю довіряю.....	12,3
Скоріше довіряю.....	25,5
Важко сказати однозначно.....	23,5
Скоріше не довіряю.....	13,1
Зовсім не довіряю.....	17,5
НЗ/ВС.....	6,7

Скажіть, будь ласка, а якщо скористуватися такими варіантами відповідей, якою мірою Ви довіряєте Юлії Тимошенко?

Повністю довіряю.....	15,8
Скоріше довіряю.....	17,7
Важко сказати однозначно.....	14,9
Скоріше не довіряю.....	13,8
Зовсім не довіряю.....	32,3
НЗ/ВС.....	4,1

Стосовно рішення Президента Віктора Ющенка відправити у відставку разом і секретаря Ради національної безпеки і оборони Петра Порошенка, і Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко висловлюються різні думки. Скажіть, будь ласка, а як Ви вважаєте, чи правильним було відправити у відставку –

- і Петра Порошенка, і Юлію Тимошенко47,2
- чи тільки Петра Порошенка,27,8
- чи тільки Юлію Тимошенко,2,0
- чи не слід було відправляти у відставку нікого з них?.....6,8
- ВС/НЗ.....16,3

Чи підтримуєте Ви ту позицію, яку Юлія Тимошенко зайняла після її відставки з посади Прем'єр-міністра?

- Так.....25,8
- Ні.....29,9
- Важко сказати напевно.....31,8
- НВ.....12,5

Подавши у відставку з посади держсекретаря Олександр Зінченко звинуватив у корупції трьох представників найближчого оточення Президента - Петра Порошенка, Олександра Третякова та Миколу Мартиненка. Вони, у свою чергу, звинуватили його у наклепі. Кому із сторін конфлікту Ви більше вірите -

- Зінченку.....40
- Його опонентам.....2,4
- Нікому.....36,2
- ВС/НЗ.....21,4

Як Ви гадаєте, чи будуть знайдені замовники у справі Гонгадзе?

- Так.....10,2
- Ні.....49,0
- Вони вже відомі.....26,6
- ВС/НЗ.....14,3

Чи згодні Ви з думкою, що в ході помаранчевої революції багато людей в нашій країні стали значно більш налаштованими захищати свою людську гідність та громадянські права?

- Повністю згодні.....27,3
- Скоріше згодні.....23,8
- Важко сказати напевно.....18,0
- Скоріше не згодні.....12,1
- Зовсім не згодні.....10,4
- НЗ/НВ.....8,4